

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Parents for All

KA2 Inovacijų ir suaugusiųjų švietimo strateginė partnerystė

Mokymo medžiaga tėvų tarpkultūrinių įgūdžių vystymui

1 skyrius: Pagrindiniai tarpkultūriniai įgūdžiai

Tėvams iš Lietuvos priimančiosios visuomenės – sutrumpinta versija

© Parents For All projekto partnerystė, 2019

<http://parents4all.eu>

Dokumento redagavimas ir grafinis tobulinimas:

Olympic Training and Consulting Ltd

Soros International House

Dokumento kūrimas:

Soros International House

University of Huelva

Kontaktai:

Olympic Training and Consulting Ltd (projekto koordinatorius),

www.olympiakokek.gr

Šis dokumentas pateikiamas Creative Commons Priskyrimo - Nekomercinio naudojimo - Jokių išvestinių kūrinių 4.0 Tarptautinės Licencijos sąlygomis (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.lt>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

*Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl
Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet koki jame
pateikiamos informacijos naudojimą.*

Turinys

IVADAS	1
SIMBOLIŲ PAAIŠKINIMAS	4
1 TEMA: SAVĖS IR KITŲ SUVOKIMAS	5
Asmens tapatybė ir savęs suvokimas	6
Socialinio konteksto galia	7
Savęs suvokimo komponentai	9
Savigarba	11
Tapatybės ratas	12
Mano asmeninės tapatybės medis	14
Socialinis suvokimas	15
Stereotipai ir išankstiniai nusistatymai	17
Užduotys apie stereotipus	18
Kaip atsikratyti stereotipų ir išankstinių nusistatymų	20
Stereotipų atpažinimas	21
1 temos kartojimas	22
2 TEMA: TOLERANCIJOS IR SUPRATINGUMO UGDYMAS	23
Tolerancija ir supratingumas daugiakultūre visuomenėje	24
Tarpkultūrinio supratingumo ugdymo privalumai	25
Pagalba vaikams ugdantis toleranciją ir supratingumą	27
Dirbkite su vaikais: „PAUKŠČIAI“	28
2 temos kartojimas	29
3 TEMA: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PRINCIPAI	30
Santykis tarp kalbos, kultūros ir komunikacijos	31
Pagrindinės verbalinės komunikacijos sąvokos	33
Pagrindinės neverbalinės komunikacijos sąvokos	35
Pamąstymai apie neverbalinės komunikacijos įtaką	37
Siauro vs. plataus komunikacinio konteksto kultūros	38

	40
Į santykį vs. į užduotį orientuotos kultūros	40
Tinkamo požiūrio pasirinkimas: atvejo analizė	42
Kultūriniai skirtumai neverbalinėje komunikacijoje	43
Kultūriniai skirtumai neverbalinėje komunikacijoje	45
Tarpkultūrinės komunikacijos principai	46
Paprasti efektyvaus tarpkultūrinio bendravimo metodai	48
3 temos kartojimas	49
Nuoroda į 2 skyrių	50
Literatūros sąrašas ir paveikslėlių šaltiniai	50

Mokymo medžiaga tėvų tarpkultūrinių įgūdžių vystymui

IVADAS

Sveiki atvykę į *Parents4All* mokymo medžiagą!

Kaip tėvai jūs norite, kad jūsų vaikams gyvenime sektųsi. To nori visi tėvai, nepriklausomai nuo kilmės. Vis dėlto kartais galbūt susimąstote, kaip geriausiai būtų elgtis gyvenant Europos visuomenėse, kuriose kultūrinė įvairovė vis didėja. Ar jūsų vaikams pakenks vertybės, kultūros ir gyvenimo būdai, kurie nėra įprasti jūsų šeimoje? Ar įvairovė naudinga jūsų vaikams, ar gali kelti jiems grėsmę? Daugeliui tėvų šie klausimai kelia rūpestį.

Parents4All projekto partneriai tiki, kad vienintelis būdas padėti *jūsų* vaikams klestėti ir sėkmingai gyventi yra padėti *visiems* jūsų aplinkoje esantiems vaikams. Šioje mokymo medžiagoje paaiškinama, kaip tai įmanoma, t. y. kaip galite bendradarbiauti su kitais tėvais ir mokyklos darbuotojais, kad mokykloje atsirastų tarpkultūrinis supratimas, būtų kovojama su rasizmu ir išankstiniais nusistatymais, o jūs ir jūsų vaikai gautumėte iš viso to naudą. Ši mokymo medžiaga skirta didinti supratimą, įgalinti ir įkvėpti bei suteikti jums reikalingus įrankius.

Medžiaga suskirstyta į du skyrius. 1 skyrius *Pagrindiniai tarpkultūriniai įgūdžiai* padės tėvams geriau suvokti kultūrinės problemos, ugdyti toleranciją ir įgyti pagrindinių tarpkultūrinių bendravimo įgūdžių. 2 skyrius *Tėvų vaidmuo socialinėje įtrauktyje ir sanglaudoje* suteiks tėvams praktinės informacijos, kuri padės ugdyti teigiamą požiūrį į migrantų integraciją ir įvairovę, žiūrėti į tėvų dalyvavimą siekiant didinti socialinę

įtrauktį kaip į bendradarbiavimu paremtą ir abipusiškai naudingą procesą.

1 skyriaus 1 temoje *Savęs ir kitų suvokimas* paaiškinamos pagrindinės sąvokos, susijusios su asmenine tapatybe. Tėvai supras kultūros ir socialinio konteksto įtaką savęs ir kito suvokimui, išmoks atpažinti ir įveikti stereotipus. Čia pristatomos paprastos savimonės ugdymo priemonės, skirtos padėti tėvams apmąstyti savo vertybes, požiūrį ir elgesį.

2 temoje *Tolerancijos ir supratingumo ugdymas* aptariama tolerancijos ir supratingumo reikšmė bei svarba šiandieninėse daugiakultūrinėse visuomenėse. Tėvai mokysis analizuoti savo pačių toleranciją ir sąmoningai bei kryptingai ugdyti vaikų tarpkultūrinį supratingumą.

3 temoje *Tarpkultūrinio bendravimo principai* tėvai bus supažindinami su kultūros, kalbos ir komunikacijos sąveika. Jie sužinos apie įvairius tarpkultūrinės komunikacijos modelius ir pagrindines veiksmingo tarpkultūrinio bendravimo taisykles.

Kiekviena mokymo medžiagos tema prasideda pagrindinių aspektų pristatymu ir paaiškinimu, kuo ši tema svarbi. Mokymo turinys pateikiamas per įvairias veiklas, kurios motyvuoja mokinius, padeda jiems įgyti žinių ir suprasti, giliau apmąstyti tam tikrus klausimus, taikyti naujai įgytas žinias kasdieniame gyvenime ir bendrauti su įvairia aplinka. Mes labai skatiname jus atlikti pratimus, kurie reikalauja bendravimo su realiais žmonėmis, o ne tik pamąstymo. Tai padės geriau suprasti to, ko mokotės, svarbą ir naudą. Kiekvienos temos pabaigoje rasite apžvalgą. *Parents4All* mokymo medžiaga skirta savarankiškam mokymuisi, todėl visos užduotys adresuotos besimokančiajam.

Daug kartų susidursite su sąvoka *priimančiosios visuomenės tėvai* (PVT) ir *migrantų, pabėgėlių ar etninių ir kultūrinių mažumų tėvai* (MP / EKMT). PVT dažniausiai nurodo į vietinius tėvus, tačiau ši sąvoka taip

pat gali apimti migrantų kilmės tėvus, kurie visiškai integravosi į priimančiąją visuomenę, nes čia gyvena jau daug metų arba yra antros ar trečios kartos migrantai. MP / EKMT nurodo į įvairios kilmės tėvus, kurie nėra gerai susipažinę su priimančiosios visuomenės kultūrinėmis normomis, kalba ir kasdieniu gyvenimu. Sąvokos *migrantai*, *pabėgėliai tėvai* (MPT), *EKM tėvai* arba *MP / EKMT* mokymo medžiagoje vartojamos pramaišui, siekiant atspindėti skirtingas socialines aplinkybes *Parents4All* projekto partnerių šalyse.

Nuoširdžiai tikimės, kad šie mokymai jums patiks ir bus naudingi gyvenant įvairovėje, siekiant palaikyti savo vaikus ir stiprinti socialinę sanglaudą!

SIMBOLIŲ PAAIŠKINIMAS

Šio dokumento skirtingus skyrelius ir užduotis žymi šie ženklukai:

Teorija – informacija

Pamąstykite

Papildomi išoriniai informacijos šaltiniai

Susiję vaizdo įrašai

Užduotys apmąstymui

Pritaikykite tai, ką išmokote

1 TEMA: SAVĖS IR KITŲ SUVOKIMAS

Ko išmoksiu?

Pagrindinius asmens tapatybės aspektus.

Kaip veikia stereotipai ir kaip juos atpažinti atsižvelgiant į socialinį suvokimą?

Kultūros svarba savęs suvokimui ir socialiniam suvokimui.

Kodėl tai svarbu?

Norėdami gerai sutarti su kitais, turime žinoti, kas mes esame. Kas mes esame priklauso nuo mūsų pačių sąvokų, idėjų, vertybių ir įsitikinimų, taip pat ir nuo mūsų socialinio ir kultūrinio konteksto bei santykių su kitais. Ši savimonė būtina tam, kad galėtume suprasti vienas kitą ir sugebėtume harmoningai gyventi kartu.

Šioje temoje sužinosite apie įvairius sudėtingus veiksnius, formuojančius žmogaus elgesį. Jie padės jums geriau suprasti ne tik save, bet ir jūsų sūnų bei dukterų integracijos procesus. Galėsite konstruktyviau juos palaikyti.

Asmens tapatybė ir savęs suvokimas

„Kas tu esi?“ – nors atrodo paprastas klausimas, tai yra vienas iš sudėtingiausių klausimų, kurį galima būtų užduoti! Ką jums sako kiti arba ką jie galvoja apie jus, gali labai skirtis nuo to, kaip patys apibūdintumėte save. Nors ir keista, bet suprasti, kas esate, yra sunku. Tačiau tai suprasti svarbu: tai, kaip save identifikuojate (asmeninė tapatybė), yra susijęs su tuo, kaip suvokiate save (savęs suvokimas ar savęs samprata), kaip save pristatote kitiems, su jūsų elgesiu ir pan. Kai suvoksite, kaip sudėtinga analizuoti save, jums bus lengviau pripažinti ir tai, kad kiti žmonės taip pat ne visada yra tokie, kokiais atrodo iš pirmo žvilgsnio. Prireiks laiko juos pažinti iš tikrųjų. Jūs taip pat suprasite, kiek įvairių veiksnių daro įtaką jūsų vaikų vystymuisi.

Esame tokie, kokie esame dėl trijų dalykų įtakos: a) socialinio konteksto (kuris apima bet kokią išorinę poveikį, pavyzdžiui, kultūrą, šeimą, švietimą ir t. t.), b) unikalių asmeninių bruožų (dažniausiai paveldimų) ir c) asmeninių sprendimų / požiūrio į save, gyvenimą ir kitus žmones. Mes negalime pakeisti savo paveldėtų savybių, tačiau galime pasistengti suprasti savo socialinio konteksto poveikį ir suvokti, kaip sąveikaujame su viskuo, kas vyksta mūsų viduje ir aplink mus.

Esame tokie, kokie esame dėl trijų dalykų įtakos: a) socialinio konteksto (kuris apima bet kokią išorinę poveikį, pavyzdžiui, kultūrą, šeimą, švietimą ir t. t.), b) unikalių asmeninių bruožų (dažniausiai paveldimų) ir c) asmeninių sprendimų / požiūrio į save, gyvenimą ir kitus žmones. Mes negalime pakeisti savo paveldėtų savybių, tačiau galime pasistengti suprasti savo socialinio konteksto poveikį ir suvokti, kaip sąveikaujame su viskuo, kas vyksta mūsų viduje ir aplink mus.

Prieš tęsdami paklauskite savęs:

1. Kokias mano savybes lėmė socialinis kontekstas?
2. Kokias mano savybes lėmė genai?
3. Kokias mano savybes lėmė asmeniniai sprendimai / požiūris?

Dabar pagalvokite apie savo tėvus arba artimus draugus: ar galite atpažinti jų savybes, kurias aiškiai lėmė vienas iš šių veiksnių?

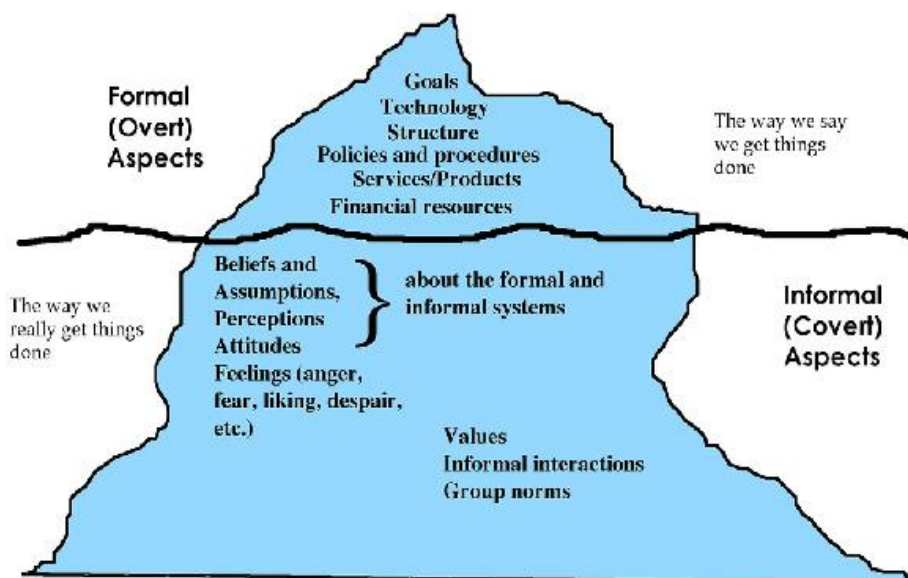

Socialinio konteksto galia

Ar norėtumėte keliauti laiku? Įsivaizduokite, kad galėtumėte nukeliauti į bet kokią istorijos laikotarpį ir vietą – senovės Egiptą, actekų imperiją, penktojo amžiaus Kinijos imperiją ar bet kur kitur. Tarkime, kad galėtumėte suprasti tų žmonių kalbą. Ar jūs jaustumėtės šių bendruomenių dalimi, ar vis dėlto kaip užsienietis? Tikriausiai kaip užsienietis. Šiose visuomenėse išgalėję įpročiai ir elgesys jums turbūt sukeltų pasibaisėjimą, o jums įprasti dalykai šioms visuomenėms atrodytų kvaili ir nesuprantami.

Šis paprastas pavyzdys iliustruoja, kaip istorinė epocha, visuomenė ir kultūra, kurioje gyvename, daro didelę įtaką mūsų vertybėms, mintims, požiūriui ir elgesiui. Iš tikrųjų, nuolat mus supdama kultūra formuoja mūsų mintis ir elgesį. Todėl skirtingų kultūrų žmonės pasaulį mato kitaip. Nors kai kurie kultūriniai aspektai yra labai akivaizdūs (pvz., technologijos ar išteklių), kiti aspektai mums daro įtaką nepastebimai ir galbūt net nesąmoningai. Tai dažnai vadinama kultūriniu ledkalniu.

Cultural Iceberg

Created by Stanley N. Herman. TRW Systems Group, 1970

Pavyzdys: matote galvos uždangalą (hidžabą) dėvinčią musulmonę. Kas šioje situacijoje yra ledkalnio viršūnė, o kas yra nematoma didžioji jo dalis?

Socialinis kontekstas apima ir šeimą, išsilavinimą, kaimynystę ir socializacijos veiklas. Sustokite ir pagalvokite, kuo skiriatės nuo kitų žmonių tik dėl savo šeimos. Nedaug kuo, tiesa?

Pagalvokite apie kultūrą, kurioje užaugote:

- *Kaip žiūrima į politiką? Kiek ji svarbi kasdieniam gyvenimui?*
- *Kaip žiūrima į religiją? Ar yra vyraujanti religija? Ar yra religinė laisvė?*
- *Kaip jūsų kultūroje žiūrima į senyvo amžiaus žmones?*
- *Koks yra tėvų vaidmuo? Kokie turėtų būti tobuli tėvai?*
- *Koks moterų vaidmuo?*
- *Ar rūpinamasi aplinkosauga? Kaip stipriai?*

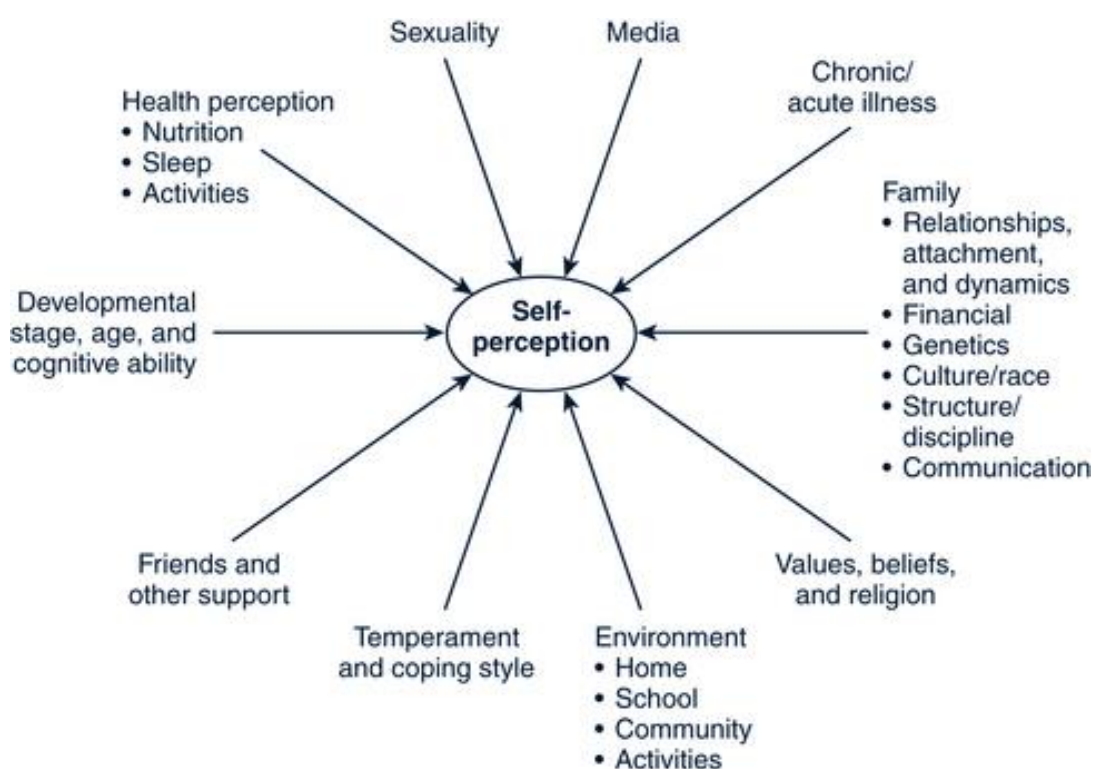
Dabar palyginkite šiuos atsakymus su savo pačių požiūriu, vertybėmis ir elgesiu šiais klausimais. Kiek stiprus kultūros poveikis?

Savęs suvokimo komponentai

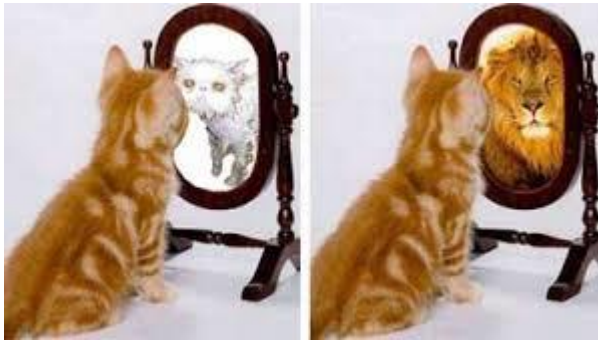
Dabar aptarkime požiūrį į save. Kalbėsime apie savęs sampratą (arba savęs suvokimą), t. y. savęs atvaizdavimą arba požiūrį į save (McLeod, 2008). Savęs sampratą veikia įvairūs aspektai, kurių dauguma yra susiję su anksčiau aptartu socialiniu kontekstu. Svarbų vaidmenį vaidina ir moraliniai / dvasiniai, emociniai ir biologiniai aspektai. Galima sakyti, kad savęs samprata yra išmokta, o ne įgimta.

Du pagrindiniai savęs suvokimo komponentai yra savivoka (kaip matome save) ir savigarba (kiek save vertiname).

Savivoka nebūtinai susijusi su tikrove. Pažvelkite į šiuos nerealios savivokos paveikslėlius:

Pamąstykite apie šiuos klausimus:

- *Kaip iškraipyta savivoka paveiks elgesį šiais atvejais?*
- *Kaip grožio idealai gali paveikti tai, kaip matome savo kūną?*
- *Kaip savivoka šiais atvejais skiriasi nuo to, ką mato kiti žmonės? Kokios tai gali turėti įtakos santykiams su kitais?*

Yra dar du svarbūs socialiniai elementai, kurie gali smarkiai paveikti savęs sampratą:

- kitų nuomonė apie mus (pvz., kaip žiūrėsite į savo kūną sulaukęs (-usi) teigiamų ar neigiamų komentarų?);
- savęs lyginimas su kitais, ieškant panašumų ar skirtumų.

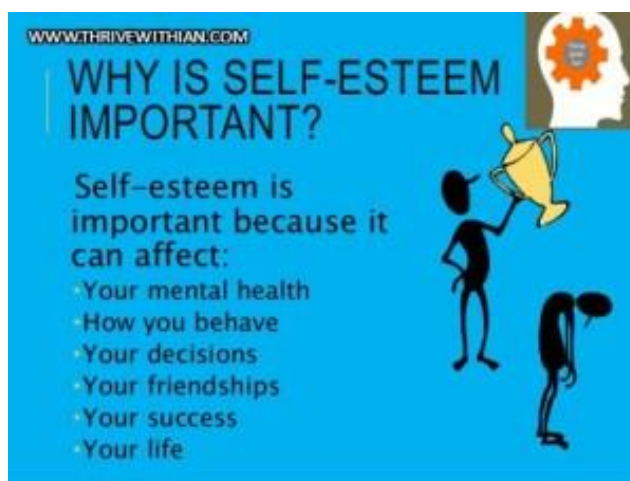

Savigarba

Savigarba arba savivertė yra susijusi su emociniu savęs sampratos aspektu. Ji parodo, kiek save vertinate, kiek tikite savimi ir savo sugebėjimais, ir kad jūs nusipelnėte laimės savo gyvenime (Branden, 1995).

Iš esmės mes lyginame save su idealiu standartu ir, priklausomai nuo turimo savo įvaizdžio ir to, kaip arti esame to standarto, jaučiamės teigiamai arba neigiamai savo atžvilgiu. Kaip jau minėjome, tai nebūtinai atspindi tikrovę. Du žmonės, esantys panašiose aplinkybėse ir turintys panašių savybių, gali labai skirtingai vertinti save ir skirtingai jaustis savo pačių atžvilgiu. Jie gali būti vienodai protingi, turėti tokias pačias pajamas ir dirbti pagal tą pačią profesiją, panašiai gerai atrodyti ir t. t., bet vienas gali jaustis nevykėlis, o kitas – sėkmingas ir savimi patenkintas žmogus.

Žmonės, turintys žemą savigarbą, linkę jaustis bejėgiais, niekada nėra patenkinti savo darbu (nesvarbu, koks geras jis būtų), negeba prisitaikyti prie stresinių situacijų ir apskritai turi elgesio problemų. Žmonės, turintys aukštą savigarbą, elgiasi priešingai, tačiau pernelyg aukšta savigarba taip pat nėra gerai, nes gali vesti prie arogancijos ar net smurto.

Sužinokite daugiau apie savęs sampratą ir savigarbą atlikdami šiuos pratimus!

[Me, myself, I — savęs samprata ir savigarba](#)

Sužinokite daugiau apie savimoneę:

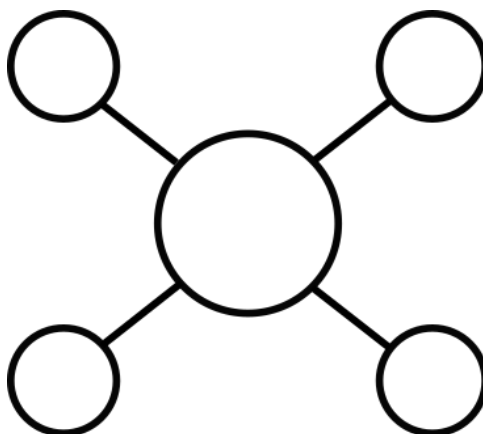
[Savivokos pratimai](#)

Tapatybės ratas

Ši užduotis padeda nustatyti svarbiausius jūsų tapatybės aspektus.

Pirmiausiai centriniame ratelyje įrašykite savo vardą. Po to užpildykite visus likusius ratelius, įrašydami, jūsų manymu, svarbiausius savo tapatybės aspektus, kurie geriausiai nusako, kas jūs esate (pvz., moteris, sportininkas, žydas, brolis, pedagogas, azijietis, vidurinėsios klasės atstovas ir t. t.).

Po to užduokite sau šiuos klausimus:

- Kaip jūsų įrašyti svarbūs tapatybės aspektai skiriasi nuo kitų žmonių?

- Kai žiūriu į veidrodį kiekvieną rytą, matau...
- Kas yra mano žmonės? Ką jie mato veidrodyje?
- Jei turėčiau apibūdinti save keturiais žodžiais, sakyčiau, kad esu:
(4 žodžiai)
- Koks mano patyrimas padėjo suformuoti šį savęs apibūdinimą?
- Vienas dalykas, kuriuo didžiuojusi būdama (-s) (atsakymai į aukščiau pateiktą klausimą), yra ...
- Įvardinkite stereotipą apie vieną iš grupių, su kuriomis jūs tapatinatės, kuris neatitinka jūsų asmenybės. Užpildykite šį sakinį:

Aš esu _____, bet NESU
_____.

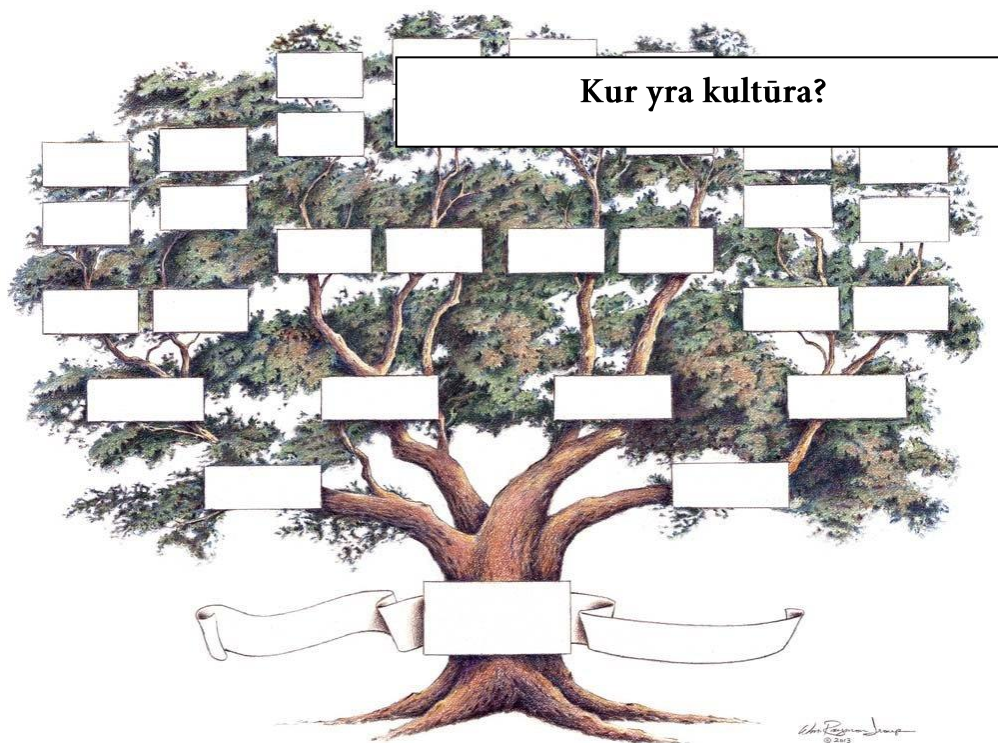

Mano asmeninės tapatybės medis

Nupieškime savo medį. Pirmiausiai nupieškite kokį norite medį, o tada įrašykite arba pripieškite kiekvieną iš šių:

- šaknys = jūsų įsitikinimai ir jūsų gyvenimui įtaką darantys dalykai;
- kamienas = gyvenimo struktūra, ypač tvirti ir nusistovėję aspektai;
- šakos = santykiai ir ryšiai, kryptys, interesai, kaip leidžiate laiką;
- lapai = informacija, žinios ir šaltiniai;
- pumpurai = jūsų idėjos, viltys ateičiai ir jūsų potencialas;
- vaisiai = pasiekimai;
- žiedai = jūsų stipriosios pusės, tai, kas daro jus ypatingus;
- spygliai = iššūkiai, grėsmės ir sunkumai.

Socialinis suvokimas

Socialinis suvokimas yra procesas, kurį naudojame, kad susidarytume įspūdį ir / ar susiformuotume nuomonę apie kitus. Paprastai tariant, socialinis suvokimas yra tai, kaip suvokiame kitus žmones ir kaip interpretuojame jų elgesį.

Nors socialinio suvokimo samprata labiau taikoma pirmiesiems įspūdžiams apie žmones, ji dažnai virsta tvirtomis, palaipsniui suformuotomis nuomonėmis. Šie trys pagrindiniai aspektai padeda susiformuoti nuomones apie kitus žmones:

- mes **patys** (kito žmogaus pažinimas, požiūris, nuotaika, savęs suvokimas);
- **situacija**, susijusi su tuo žmogumi (sąveikos kontekstas, situacinės aplinkybės);
- žmogaus **elgesys** ir kiti požymiai (fizinė išvaizda, bendravimas, kūno kalba, ketinimai).

Vadinamasis „klaidingas pirmasis įspūdis“ reiškia tendenciją formuoti ilgalaikę nuomonę apie asmenį, remiantis pirmais įspūdžiais.

DILBERT SCOTT ADAMS

Minneapolis StarTribune, Nov. 3, 2008

Apmąstykite šią situaciją:

Pirmą kartą susitinkate su dukters mokytoju. Jūs įstrigote spūstyje ir atvykote labai susierzinęs. Mokytojas atvyksta 15 minučių pavėlavęs ir tik suburba atsiprašymą. Po susitikimo turite eiti į darbą, todėl jūsų laikas ribotas. Mokytojas yra aukšto ūgio jaunuolis, jo drabužiai atspindi liberalų gyvenimo būdą.

- *Kaip jūsų nuotaika ir ribotas laikas gali paveikti jūsų įspūdį?*
- *Kaip mokytojo išvaizda gali paveikti jūsų įspūdį, atsižvelgiant į jūsų gyvenimo būdą?*
- *Kaip jūsų lūkesčius gali paveikti faktas, kad tai yra pirmas susitikimas su mokytoju?*

Mes ne tik susiformuojame įspūdžius apie žmones, bet ir **priskiriame** jiems tam tikrus motyvus ar ketinimus, atsižvelgdami į jų elgesį. Tai reiškia, kad mes interpretuojame jų elgesį, darydami prielaidas apie jų charakterio bruožus. Pavyzdžiui, galime pamanyti, kad kažkas yra geras žmogus, nes jis / ji šypsosi. Vaikai gali pamanyti, kad mokytojas yra blogas, nes jis primygtinai reikalauja drausmės (PsycholoGenie.com, nd). Buvo pastebėta, kad žmonės paprastai mano, jog kitų charakterio savybės nulemia elgesį („jis elgėsi su manimi grubiai, nes yra rasistas“), o savo pačių elgesį aiškina situacinėmis priežastimis („buvau grubus, nes buvau pavargęs ir susierzinęs“) (eNotes, 2016).

Mūsų socialinį suvokimą taip pat gali paveikti ar netgi iškreipti tai, kaip gerai pažįstame kitą žmogų, savo kultūrą, stereotipus, išankstinius nusistatymus ir pan. Sužinokite daugiau apie stereotipus ir išankstinius nusistatymus kitame poskyryje.

Užduotys, padėsiančios ištirti jūsų kultūrinį sąmoningumą.

Sužinokite apie labai įdomų socialinio suvokimo iškraipymą, [halo efektą](#).

Norėdami sužinoti daugiau apie kultūros poveikį mūsų socialiniam suvokimui, žiūrėkite šį vaizdo įrašą apie [etnocentrizmą ir kultūrinį reliatyvizmą](#).

Stereotipai ir išankstiniai nusistatymai

Stereotipas yra apibendrintas, supaprastintas požiūris į žmonių grupes, kultūras, vietas ir pan. Tai yra prielaida, kurią mes padarome automatiškai, išgirdę apie kokius nors žmones ar dalykus. Mes juos klasifikuojame pagal tam tikras kategorijas. Šios apibendrintos klasifikacijos gali būti teigiamos, neigiamos arba neutralios. Apsvarstykite šiuos pavyzdžius: „Airijos žmonės turi raudonus plaukus ir strazdanas“, „juodaodžiai yra geri sportininkai“, „seni žmonės išmintingi“, „Kinija yra purvina ir užteršta“, „musulmonai yra fanatiški“.

Stereotipai egzistuoja visame pasaulyje ir mūsų mintyse atsiranda automatiškai. Mes negalime jų visiškai atsikratyti, nes jie kyla iš žmogaus poreikio suprasti pasaulį. Sudarome žmonių ir dalykų kategorijas ir klasifikacijas tam, kad galėtume greičiau apdoroti informaciją ir išvengtume laiką gaišinančios sudėtingos įvairių veiksnių analizės. Galima sakyti, kad stereotipai kognityviniame procese yra daugiau ar mažiau „trumpiausias kelias“. Tačiau dėl savo pobūdžio jie pateikia neišsamų ir didžiąją dalimi klaidingą realybės vaizdą.

Išankstinis nusistatymas yra emocijų kupinas požiūris „į tam tikrą socialinę žmonių grupę, susiformuotas neturint pakankamai informacijos, kuria remiantis galima būtų susidaryti kompetentingą nuomonę“ (Encyclopedia.com). Kai išankstinis nusistatymas yra neigiamas, jis sukelia priešišumą, o kai teigiamas – sukuria nepagrįstai palankius jausmus.

Stereotipai ir išankstiniai nusistatymai yra problemiški, nes jie gali lemti diskriminaciją – nepagrįstas neigiamas reakcijas į žmones, priklausančius tam tikrai grupei. Pavyzdžiui, kai žmogus neigiamai reaguoja matydamas prastai automobilį statančią moterį, arba kai žmogus sugriebia savo rankinę, norėdamas apsisaugoti nuo vagių, matydamas metro tamsiaodį žmogus. Akivaizdu, kad abu įsitikinimai yra klaidingi, stereotipiniai ir neigiami išankstiniai nusistatymai (Stangor, 2011).

Užduotys apie stereotipus

Palyginkite du lyčių stereotipų sąrašus ir atsakykite į šiuos klausimus:

- Kurie iš šių stereotipų egzistuoja jūsų kultūroje?
- Kurie yra paplitę šalyje, kurioje gyvenate?
- Kuriais jūs asmeniškai tikite?
- Ar galite sugalvoti pavyzdžių, įrodančių, kad šie stereotipai yra klaidingi?
- Kaip šie stereotipai (arba jų nebuvimas) gali paveikti mokyklos veiklas ir mokytojų elgesį?

Vyrai	Moterys
Visi vyrai mėgsta remontuoti automobilius.	Moterys yra seselės, o ne gydytojos.
Vyrai neatlieka namų ruošos darbų ir nėra atsakingi už vaikų priežiūrą.	Moterys atsakingos už vaikų priežiūrą.
Vyrai žaidžia kompiuterinius žaidimus.	Moterys turėtų ruošti maistą ir atlikti namų ruošos darbus.
Vyrai mėgsta leisti laiką gamtoje, pvz., eiti į žygius, žvejoti ir eiti pasivaikščioti.	Moterys turėtų dirbti „švarius darbus“, pvz., dirbti sekretorėmis, mokytojomis ar bibliotekininkėmis.
Vyrai nusimano matematikoje.	Moterys turėtų būti patrauklios.

Mokslo, inžinerijos ir kitose techninėse srityse dirba tik vyrai.	Moterys neturi techninių įgūdžių ir nėra gabios praktiniams projektams, pvz., automobilių remontui.
Vyrai yra vadovai; jie visada yra viršuje.	Moterys turi būti nelaimės ištiktomis mergaitėmis, o ne herojėmis.
Vyrai sako žmonoms, ką daryti.	Moterys turėtų būti nuolankios ir daryti taip, kaip buvo pasakyta.

Iš [List of Gender Stereotypes](#).

Perskaitykite žemiau esančias naujienų ištraukas ir atkreipkite dėmesį į tai, kaip stereotipai ir išankstinis nusistatymas sukelia diskriminaciją.

a. „Sky Sports“ pranešėjai Andy Gray ir Richard Keys buvo apkaltinti seksizmu dėl kelių komentarų apie moterį teisėją Sian Massey. Jie komentavo jos supratimą apie nuošalės taisyklę „Premier League“ rungtynių metu. Komentuotojai manė, kad jų mikrofonai išjungti, tačiau jie veikė ir įrašė tokius komentarus:

„Tegul geriau kas nors ten nusileidžia ir paaiškina jai, kas yra nuošalė“.

„Ar galite patikėti? Moteris – šoninė teisėja. Moterys nežino, kas yra nuošalės taisyklė.“

b. 22 metų amžiaus James Parke vakare išėjo į miestą ir buvo priverstas kovoti už savo gyvybę. James, policijos pareigūnas-praktikantas, smagiai leido laiką su draugais (kurie yra homoseksualūs), kai apie 20 vaikinių, tarp kurių buvo net ir keturiolikmečių, pradėjo šaukti homofobiškus keiksmus. Vaikinai Jamesą daug kartų smūgiavo kumščiais, spardė į veidą ir kūną. Jis patyrė keletą kaukolės ir veido lūžių.

Kaip atsikratyti stereotipų ir išankstinių nusistatymų

Stereotipus ir išankstinius nusistatymus pakeisti nelengva. Tik jei įsisąmoninsime savo pačių stereotipus ir stengsimės realiau pažiūrėti į mus supančius žmones, galėsime kurti geresnius santykius ir mėgautis jais, o ne pykti ant įvairovės, esančios aplink mus. Apsvarstykite kultūrinių stereotipų pasekmes mokyklos kontekste:

- Jie paveikia tai, kaip mes suvokiame kitus: labiau teigiamai priiame panašius į save, pavyzdžiui, tos pačios tautybės tėvus.
- Jie paveikia mūsų elgesį: nebendraujame su tėvais, praktikuojančiais kitas religijas, priklausančiais kitoms tautinėms grupėms ir pan. Nebendradarbiaujame su mokytojais, netiesiogiai išmokome savo vaikus gynybinio ar priešiško elgesio su bendraamžiais.
- Jie paveikia grupių, kurioms priskiriami stereotipai, elgesį: jie jaučiasi prastesni, netiesiogiai išmoko savo vaikus jausti pagiežą ir pan.

Štai keletas patarimų, kurie gali padėti atsikratyti stereotipų ir išankstinių nusistatymų:

- Ugdykite empatiją: įsivaizduokite, kad esate kito žmogaus vietoje, paklauskite savęs „kodėl jis taip elgiasi?“, „kaip jis jaučiasi diskriminuojamas?“.
- Įsivaizduokite auką kitame vaidmenyje: padidėjęs skaičius juodaodžių aktorių komedijose paskatino didesnę jų įtraukimą į visuomenę, televizijos serialai, kuriuose moterys vaidina stiprius personažus, kovoja su lyčių stereotipais ir pan.
- Daugiau bendraukite su kitais tėvais, mokytojais, švietimo bendruomene ir kitomis grupėmis – tai padės atsikratyti išankstino nusistatymo / diskriminacijos.

- Skatinkite draugystę su kitų grupių žmonėmis, pavyzdžiui, su tėvais iš skirtingų kultūrų.
- Mokykite vaikus palankumo ir tolerancijos. Nuo pat kūdikystės vaikai turi būti mokomi vertybių ir požiūrio, pabrėžiančio žmogaus orumą.

[Kuo esame panašūs.](#) Vaizdo įrašas, verčiantis susimąstyti!

[Pirmieji įspūdžiai](#)

Kova su stereotipais:

[Kaip kalbėti su savo vaikais](#)

[Kaip kalbėtis su vaikais apie rasizmą](#)

Stereotipų atpažinimas

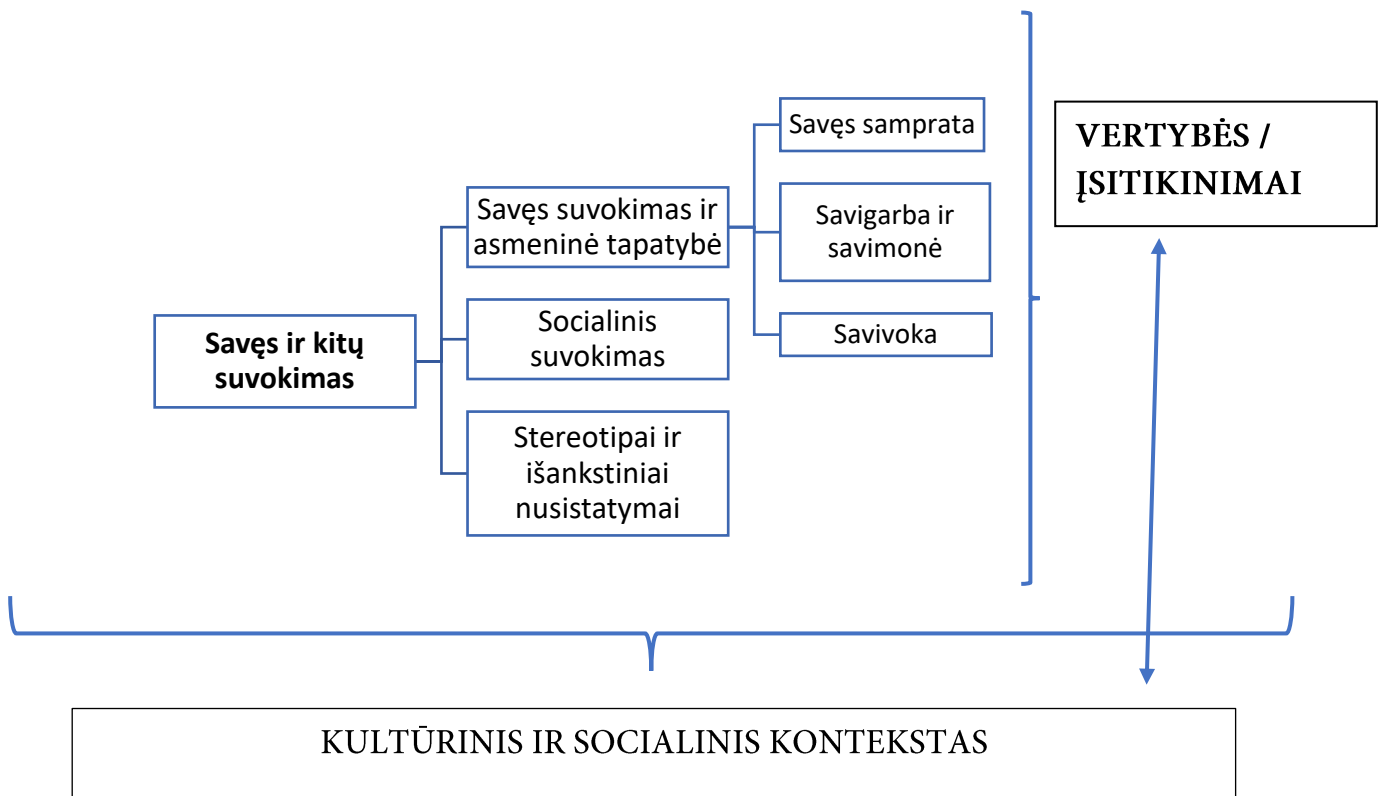
Prisiminkite situaciją, kai kažkas buvo prieš jus nusistatęs arba elgėsi nesąžiningai dėl jūsų amžiaus, odos spalvos, dėvimų drabužių, lyties, kalbėjimo būdo, gyvenamosios vietos, kiek pinigų uždirba jūsų šeima, ar kitos priežasties.

Dabar apmąstykite šiuos klausimus:

- Kaip jautėtės?
- Kodėl?
- Kaip elgėtės?

1 temos kartojimas

2 TEMA: TOLERANCIJOS IR SUPRATINGUMO UGDYMAS

Ko išmoksiu?

Tolerancijos ir supratingumo svarbos skirtingose kultūrose.

Analizuoti savo elgesį ir didinti toleranciją bei supratingumą kasdieniame gyvenime.

Mokyti savo vaikus tolerancijos ir supratingumo.

Kodėl tai svarbu?

Pastaraisiais metais Europoje apsigyvena vis daugiau skirtingų kultūrų ir tautybių žmonių, daug įvairių gyvenimo būdų ir įsitikimų egzistuoja vienas šalia kito. Kai kurie žmonės bijo, kad būdami tolerantiški jie praras savo tapatybę. Tačiau tolerancija ir supratingumas nereiškia, kad žmogus taps kažkuo kitu; tai reiškia sugebėjimą taikiai ir harmoningai gyventi su kitais žmonėmis, net jei jie yra kitokie. Tolerancija reikalinga visose gyvenimo srityse, kiekviename lygmenyje ir kiekviename etape, nuo mažiausio iki didžiausio visuomenės vieneto.

Dėl to, kad vaikai imituoja savo tėvus, tolerancijos ir supratingumo galima lengvai mokyti jau nuo ankstyvo amžiaus. Kai vaikai mokosi būti atviri įvairioms kultūroms, maistui, žmonėms ir religijoms supančioms juos, su amžiumi jiems bus lengviau priimti kitus.

Tolerancija ir supratingumas daugiakultūre visuomenėse

Kas yra tolerancija? Atlikite testą!

1. Tolerancija reiškia nuostatą, kad visi įsitikinimai, tradicijos, gyvenimo būdai ir papročiai yra geri.
Teisingai ar neteisingai?
2. Tolerancija reiškia, kad jūs perimate kitų žmonių mąstymo būdą ir tokiu būdu keičiate save.
Teisingai ar neteisingai?
3. Jei esate tolerantiškas, turite daryti tam tikrus kompromisus dėl savo teisių, o jūsų gyvenimo būdas atsiduria pavojuje.
Teisingai ar neteisingai?

Tolerancija apibrėžiama kaip „**noras priimti tokį elgesį ir įsitikinimus, kurie skiriasi nuo jūsų, nors galbūt jiems nepritariate**“ (Cambridge Dictionary).

Kaip matote, pagal tolerancijos apibrėžtį visi aukščiau paminėti teiginiai yra klaidingi. Būdami tolerantiški, jūs *nemanote*, kad viskas yra gerai, jūs *neprarandate* savo tapatybės, *nedarote* kompromisų dėl savo teisių ir gyvenimo būdo. Pati tolerancijos esmė yra **pagarba kitų žmonių orumui ir laisvei**: jūs pripažįstate jų teisę turėti savo nuomonę ir papročius, net jei jie skiriasi nuo jūsų ar jums nepatinka. Be to, jūs pripažįstate, kad neturite teisės primesti savo įsitikinimų ir gyvenimo būdo kitiems. Tolerancija padeda užtikrinti abipusį orumo pripažinimą visiems bendruomenės nariams. Gyvenimas tolerantiškoje visuomenėje saugo ir *jūsų* tapatybę, taigi tai yra gerai ir jums. Sakoma, kad tolerancija yra vienintelė priemonė, galinti „užtikrinti mišrių bendruomenių išlikimą visuose pasaulio regionuose“ (Spinthourakis, 2007). Nereikia nė sakyti, kad tolerancija, kaip ir laisvė, turi savo ribas – žmogaus teisių pažeidimą.

Pažiūrėkite šį provokuojantį [vaizdo įrašą apie toleranciją!](#) Galite nustebti!

Užduotis pamąstyti

Paklauskite savęs:

- Kokia įvairovė egzistuoja jūsų bendruomenėje?
- Kiek tolerantiška yra bendruomenė, kurioje gyvenate?
- Kokių yra nesutarimų tarp skirtingų kultūrų ar gyvenimo būdų?
- Kokiais aspektais jums sunkiau būti tolerantišku? Rasės, kultūros, religijos, politinių įsitikinimų, seksualinės orientacijos?
- Kokią naudą jaučiate iš kitų tolerancijos?

Tarpkultūrinio supratingumo ugdymo privalumai

Kaip jau aptarėme, tolerancija siekiama užtikrinti sklandų ir taikų įvairių žmonių (skirtingų religijų, kultūrų, politinių įsitikinimų, tautybių ir kt.) sambūvį. Tačiau tolerancija nebūtinai reiškia supratimą. Jūs galite toleruoti vieną ar kitą dalyką jo nesuprasdami. Tarpkultūrinis supratingumas leidžia **atskirti** skirtingų požiūrių, papročių, elgesio ir reakcijų **priežastis**. O geriausia yra tai, kad jis leidžia mums **įvertinti** tuos, kurie priklauso kitoms bendruomenėms, leidžia **būti atviriems ir lankstiems** įvairioms socialinės ir kultūrinės įvairovės formoms (Pietų Australijos švietimo departamentas, 2017; UBC, 2015).

Supratingumas yra įgūdis, kurį įgyti reikia pastangų. Siekdami suprasti kitas kultūras ar socialines grupes jūs turite **a) žinoti apie jas, ir b)**

bendrauti su jais. Remdamiesi savo tapatybės suvokimu, turite ištyrinėti, kodėl tam tikri dalykai gali būti tokie žavūs, pageidaujami, pasibjaurėti, niekinami ar apleisti kitose kultūrose / socialinėse grupėse. Kai tai suprasite, galėsite sėkmingai prisitaikyti jautriose situacijose, kuriose rasė, socialinė klasė, lytis, seksualinė orientacija, negalia ir kultūra turi įtakos žmonių patirčiai ir reakcijoms. Jūs galėsite ne tik suprasti kitus žmones, bet taip pat ir mokytis iš jų bei kelti iššūkius savo stereotipams.

Bet klausimas yra toks: Kodėl reikia vargintis ir ugdyti tokį supratingumą? Ar nepakanka tolerancijos? Na, tarpkultūrinis supratingumas padeda jums...

- ✓ būti tolerantiškesniais ir sąmoningesniais;
- ✓ tapti objektyvesniais ir neturėti išankstinių nusistatymų;
- ✓ pasiimti geriausius dalykus iš jus supančios įvairovės;
- ✓ kurti prasmingus socialinius ryšius tarp skirtingų kultūrų.

- Pagalvokite apie savo darbą ir kaimynystę: ar ten yra kokių nors skirtingoms socialinėms grupėms ar kultūroms priklausančių žmonių, kuriuos jums sunku suprasti?
- Ar sunkumai kyla dėl informacijos apie šią grupę trūkumo ar dėl jūsų tvirtų įsitikinimų / nuostatų? Ar tai turi kokios nors įtakos?
- Ar būtų įmanoma kažko netoleruoti ar nepriimti, nepaisant to, kad suprantame priežastis?

Pagalba vaikams ugdantis toleranciją ir supratingumą

Norint, kad vaikai sėkmingai integruotųsi į daugiakultūrę visuomenę, jie turi išsiugdyti tarpkultūrinę kompetenciją. Turi įgyti gebėjimą toleruoti, suprasti, veiksmingai bendrauti su žmonėmis iš įvairių kultūrų. Kaip tėvai jūs galite jiems padėti¹:

- Supraskite savo kultūrinių vertybių, požiūrių ir įsitikinimų įtaką.
- Vertinkite įvairovę savo gyvenime, rodykite susidomėjimą ir mokykitės apie kitas kultūras. Supažindinkite savo vaikus su įvairiomis kultūromis.
- Mokykitės pagarbos kitoms kultūros ir pozityviai bendrauti su įvairių kultūrų žmonėmis. Nesivadovaukite stereotipais ir nekalbėkite neigiamai apie kitas kultūras, įskaitant vaikus mokykloje ar kaimynystėje.
- Pažinkite apie savo bendruomenės įvairovę ir padėkite vaikams ją suprasti.
- Žinokite apie įvairovę, kurios nėra aplinkui.
- Kalbėkite apie tai, kaip įvairios kultūrinės grupės pristatomos žiniasklaidoje.

Paskutinis, bet ne mažiau svarbus dalykas – bendraukite su savo vaikais atvirai! Pabandykite suprasti, kaip jie suvokia įvairovę, kaip dėl to jaučiasi, kaip tai juos veikia, ar veiklos mokykloje padeda jiems ugdytis supratingumą ar ne.

Vaizdo įrašas apie toleranciją ir lygybę: [We are all people we are all equal](#)

5 filmai, skirti supažindinti vaikus su įvairove: [5 free short films](#)

¹ <http://hybridparenting.org/6-ways-to-foster-tolerance-in-a-multicultural-society/>; South Australia Department of Education, 2017

Dirbkite su vaikais: „PAUKŠČIAI“

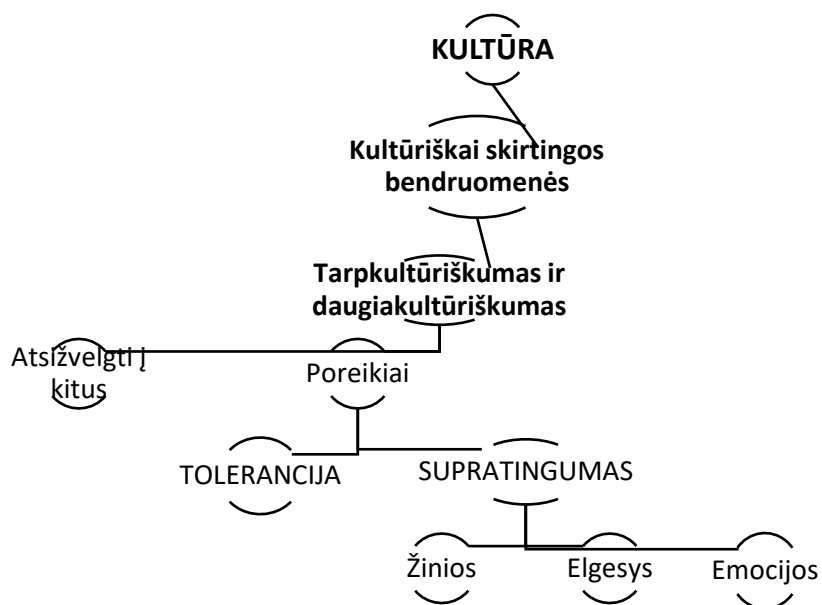
Pažiūrėkite šį trumpą filmą kartu ir pakomentuokite jį iš tolerancijos ir teigiamo požiūrio perspektyvos. Prieš tai apgalvokite, kaip tai padaryti, ir kaip tinkamai perduoti mintį.

Prisiminkite realią situaciją, kai jautėtės taip pat, kaip pasakojama šiame trumpametražiame filme.

[Paukščiams](#)

2 temos kartojimas

3 TEMA: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PRINCIPAI

Ko išmoksiu?

Šiame skyriuje jūs sužinosite apie:

*kultūros, kalbos ir komunikacijos santykį;
įvairių kultūrų bendravimo modelius, įskaitant neverbalinę
komunikaciją;
pagrindines tarpkultūrinio bendravimo taisykles.*

Kodėl tai svarbu?

Turėdami gerus tarpkultūrinio bendravimo įgūdžius mes galime bendrauti su įvairiomis kultūromis. Tarpkultūriniai bendravimo įgūdžiai yra labai svarbūs bendraujant su žmonėmis iš mūsų vaikų mokyklos daugiakultūrės aplinkos, ar tai būtų kiti tėvai, mokytojai ar mokyklos darbuotojai. Gebėjimas įveikti šį kultūrinį skirtumą ne tik taikiai, bet ir kūrybiškai bei naujoviškai tampa labai svarbiu įgūdžiu, leidžiančiu mums klestėti globaliame pasaulyje kaip piliečiams, bendruomenės nariams ir tėvams. Nepakanka tik kalbėti angliškai ar vietine kalba ir susipažinti su įvairiais papročiais, mes turime suprasti neverbalinę komunikaciją, kuri vyksta tarp kultūrų. Juk:

***„Svarbiausias dalykas komunikacijoje yra išgirsti tai, kas
nėra pasakyta.” – Peter Drucker***

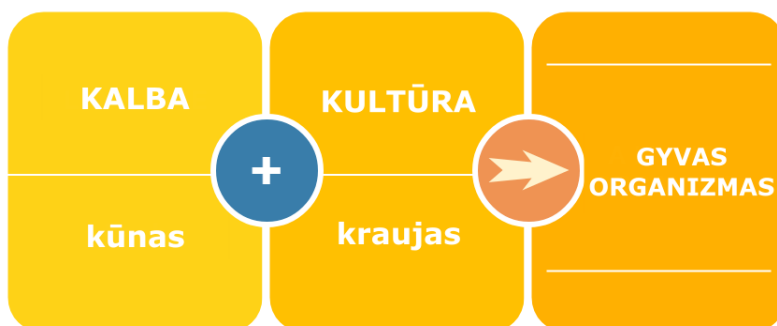

Santykis tarp kalbos, kultūros ir komunikacijos

Paprastai yra pripažįstama, kad kalba yra kultūros dalis, ir kad ji atlieka labai svarbų vaidmenį. Kai kurie mokslininkai mano, kad be kalbos, kultūra negalėtų egzistuoti. Kalba atspindi kultūrą, bet kartu ir yra jos įtakojama bei formuojama. Brownas (2008: 171) taip apibūdina šiuos du dalykus: „Kalba yra kultūros dalis, o kultūra yra kalbos dalis; abu yra sudėtingai susipynę vienas su kitu, todėl nebūtų galima jų atskirti neprarandant kalbos ar kultūros reikšmingumo.“ Kitaip tariant, kultūra ir kalba yra neatsiejamos.

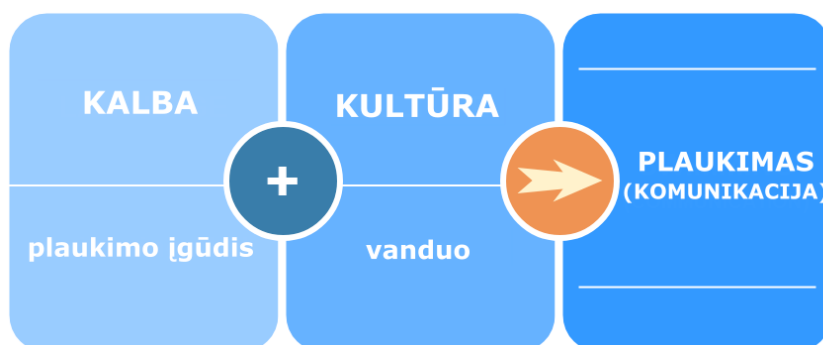
Kai kurie autoriai kalba apie kalbą, kultūrą ir komunikaciją naudodami metaforas.

Iš filosofinės perspektyvos:

Kalba ir kultūra sudaro gyvą organizmą; kalba yra kūnas, o kultūra yra kraujas. Be kultūros kalba mirtų, o be kalbos kultūra neturėtų jokios formos.

Iš komunikacinės perspektyvos:

Komunikacija yra plaukimas, kalba yra plaukimo įgūdis, o kultūra – vanduo. Be kalbos komunikacija būtų labai ribota (sekli), o be kultūros apskritai nebūtų jokio bendravimo.

Iš pragmatinės perspektyvos:

Bendravimas yra tarsi važiavimas: kalba yra transporto priemonė, o kultūra – šviesoforas. Kalba palengvina ir paspartina komunikaciją, o kultūra reguliuoja, kartais skatina arba trukdo bendravimui.

Trumpai tariant, kalba ir kultūra, kad ir kokios skirtingos bebūtų, sudaro visumą.

- Ar galite prisiminti kokių nors pasakymų, kurie turi stiprią kultūrinę reikšmę? Ar lengva juos išversti į kitą kalbą?
- Ar galite prisiminti kokį nors žodį, kurį jūs perėmėte iš kitos kalbos, nes savo kalboje neturėjote žodžio, kuriuo galėtumėte apibūdinti tą daiktą ar reiškinį?

Tai vaizdo įrašas, kuriame paaiškinama, kaip kalba formuoja mūsų požiūrį: [*Does language shape how we think?*](#)

Tolesniam mokymuisi siūlome paskaityti šį trumpą straipsnį apie kalbos ir kultūros ryšį. Tinklapije apačioje rasite nuorodas į kitus naudingus straipsnius. [Santykis tarp kalbos ir kultūros](#)

Pagrindinės verbalinės komunikacijos sąvokos

Verbalinė komunikacija, t. y. žodžiai, kuriuos sakome ir girdime, padeda mums išreikšti save ir suprasti kitus. Naudojame juos, kad užduotume klausimus, kurie suteikia mums informacijos. Mes taip pat naudojame verbalinę komunikaciją, kai norime apibūdinti daiktus, žmones ir idėjas. Žodžiai padeda kažką pranešti, įtikinti ir pralinksminėti kitus. Mūsų asmeniniai santykiai formuojami per žodines išraiškas. Kalba yra išraiškinga. Ji padeda išreikšti mūsų pastebėjimus, mintis, jausmus ir poreikius.

Yra trys svarbūs veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti verbalinėje komunikacijoje:

Formulavimas: ar mano pasakymas yra aiškus, nuoseklus ir išsamus? Ar visa svarbi informacija yra įtraukta?

Produktivumas: ar *artikuliacija* ir *tarimas* yra aiškus ir teisingas, ar *gramatika* ir *sintaksė* teisinga, ar raiška laisva.

Adresatas: ar pasakymo *sudėtingumo* ir *mandagumo* lygis yra tinkami konkrečiam adresatui konkrečiame kontekste? Ar atsižvelgiama į adresato *požiūrį*, *kultūrą* ir *mąstyseną*?

Bendraujant su žmonėmis iš kitų kultūrų labai lengva būti nesuprastu, nes skiriasi kalbos mokėjimo įgūdžiai, humoro jausmas, mąstysena.

Todėl ypač svarbu vengti tam tikrų neigiamų verbalinės komunikacijos aspektų, kurie gali sužlugdyti tarpasmeninius santykius:

- **Etiketės.** Niekam nepriskirkite tokių etikečių kaip neatsakingas, nepatikimas, savanaudis ar tinginys. Tokios nuomonės ir apibendrinimai gali tik pabloginti padėtį.
- **Sarkazmas.** „Ne, tu nieko nepraleidai iš trečiadienio pamokos. Mes tiesiog sėdėjome ir žiūrėjome vienas į kitą.“ Nors sarkasmas dažnai traktuojamas kaip humoras, per jį žmonės paprastai išreiškia neigiamus jausmus.
- **Praeitis.** Žmonės ištraukia neigiamas patirtis iš praeities, kai nenori aptarti esamos situacijos. Tai taip pat gali reikšti, kad jie jaučia pagiežą.
- **Neigiami palyginimai.** Lyginant žmogų su kitais gali atsirasti nepilnavertiškumo jausmas ir pasipiktinimas. Tėvai ir mokytojai gali neteisingai lyginti vaikus su jų broliais ir seserimis.
- **Grasinimai.** Grasinimas įprastai reiškia, kad produktyvus bendravimas jau nebevyksta. Tai taip pat rodo asmens nesaugumą.

Peržiūrėkite neigiamus verbalinės komunikacijos aspektus, kurie aptarti čia. Kuris iš jų, jūsų manymu, gali atitolinti žmones labiausiai? Kodėl? Kurio iš jų jums sunkiausiai išvengti? Kodėl?

Daugiau apie verbalinės komunikacijos principus ir įsivertinimo užduotis skaitykite čia:

[Verbalinė komunikacija: keli esminiai principai](#)

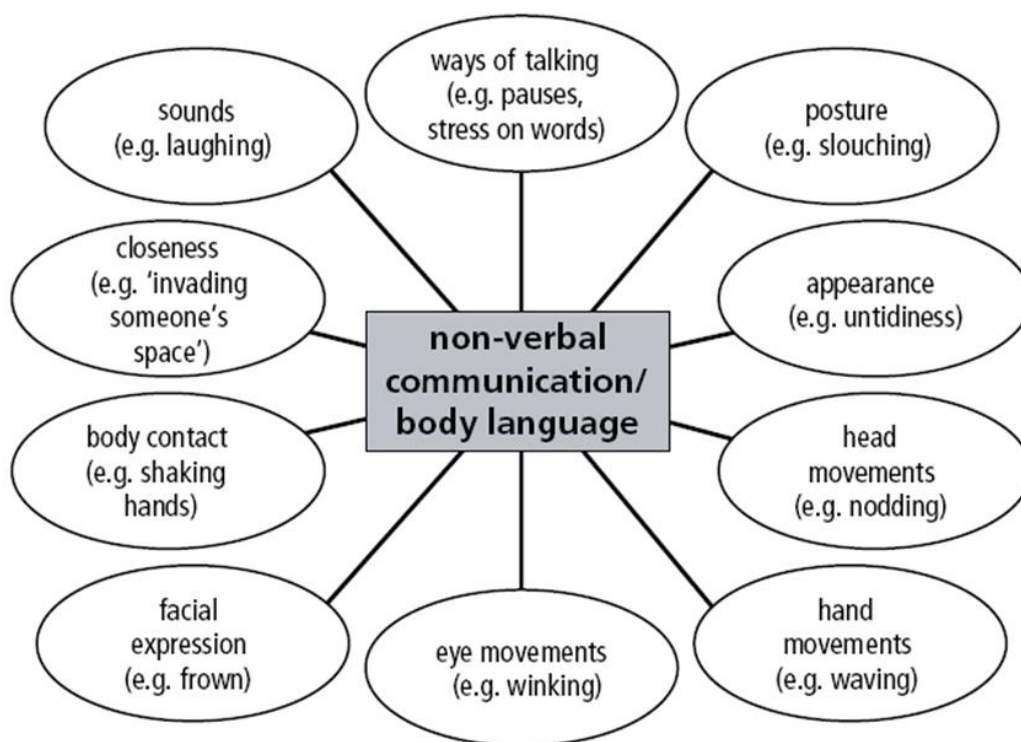

Pagrindinės neverbalinės komunikacijos sąvokos

Verbalinė komunikacija, žinoma, yra svarbi viso mūsų bendravimo dalis, tačiau neverbalinė komunikacija taip pat labai svarbi, o kartais netgi svarbesnė. Neverbalinė komunikacija apima:

- balso toną;
- kalbėjimo greitį;
- artikuliaciją;
- ritmą, intonaciją ir žodžių kirčius;
- veido išraiškas;
- akių kontaktą;
- gestus / prisilietimus;
- kūno kalbą ir pozą.

Neverbalinės komunikacijos aspektai

Neverbalinė raiška, daug dažniau negu verbalinė, yra netyčinė, spontaniška ar netgi nekontroliuojama (pvz., vyzdžio išsiplėtimas). Todėl daugelis žmonių linkę labiau pasikliauti neverbalinėmis užuominomis, o ne tuo, kas sakoma.

- Kai susiduriate su komunikacine situacija, kurioje žodžiai prieštarauja neverbaliniams ženkliams, kuriam teikiate daugiau reikšmės? Kodėl?
- Savęs pristatymas, drabužių stilius ir aplinka, pavyzdžiui, butas, automobilis ar biuras, siunčia neverbalinius pranešimus apie mūsų tapatybę. Paanalizuokite kai kuriuos neverbalinius signalus, kuriuos siunčia jūsų savęs pristatymas ar aplinka. Ką jie apie jus sako? Ar sukuria tokį įspūdį, kokio norite?

Gestai skirtingose kultūrose, tarptautinis etiketas: [Cultural curiosities](#)

Akių kontakto svarba Vakarų kultūrose: [Non-Verbal Communication: Eye Contact Avoidance](#)

Straipsnis apie tai, kaip pagerinti neverbalinės komunikacijos įgūdžius:

[Reading Body Language and Improving Your Nonverbal Skills](#)

Pamąstymai apie neverbalinės komunikacijos įtaką

Perskaitykite žemiau pateiktą tyrimą apie teigiamą neverbalinio bendravimo įtaką.

Hyunwoo Jung ir Euichang Chai atliko tyrimą (2014 m.) ir stebėjo neverbalinę fizikos mokytojo komunikaciją su mokiniais aštuonis mėnesius 2 valandas per savaitę. Mokytojas Lee buvo laikomas labai optimistišku žmogumi, suprantančiu savo mokinius. Visą aštuonių mėnesių laikotarpį buvo stebimas jo neverbalinis bendravimas, pvz., veido išraiškos, drabužių pasirinkimas, balso tonas, prisilietimas ir dėmesingumas. Prasidėjus aštuonių mėnesių trukmės tyrimui, buvo apklausti mokiniai, pildomas stebėjimo dienoraštis, kuriame fiksuojama fizinė sąveika klasėje ir mokinių elgesio pokyčiai per aštuonių mėnesių laikotarpį. Remdamiesi stebėjimais, tyrėjai padarė išvadą, kad mokiniai akivaizdžiai pradėjo imituoti mokytoją Lee. Jie demonstravo užuojautą, pagarbą vieni kitiems, bendradarbiavimą ir nuoširdumą. Apklausiami mokiniai atrodė turintys labai teigiamą požiūrį šia tema, ir daugelis jų manė, kad taip yra dėl Lee mokymo būdo, elgsenos, optimistiško ir draugiško paskatinimo. Kai šis tyrimas buvo baigtas, paaiškėjo, kad Lee neverbalinis bendravimas padėjo ugdyti mokinių vertybes ir moralines nuostatas. Jie buvo mokomi rodyti pagarbą ir rūpintis vieni kitais, be to, jie pasitikėjo mokytojo sugebėjimu tinkamai dėstyti dalyką.

Dabar pagalvokite apie šiuos aspektus:

- Ar Lee vedė mokiniams pamoką apie teigiamą neverbalinę komunikaciją?
- Dabar pagalvokite apie savo neverbalinės komunikacijos įpročius. Galbūt imituojate ką nors nesąmoningai (tėvus, mokytoją, kažką kitą)?
- Kokį poveikį jūsų neverbalinės komunikacijos stilius gali turėti jūsų vaikams? Ar tokį, kokio norite?

Siauro vs. plataus komunikacinio konteksto kultūros

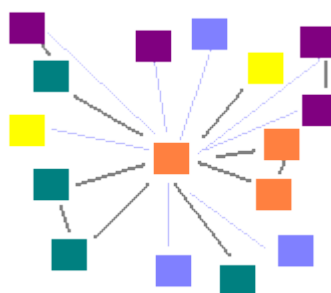
Vikipedijoje rašoma, kad terminai **plataus konteksto kultūra** ir **siauro konteksto kultūra** vartojami kultūroms apibūdinti, remiantis tuo, kaip aiškiai ir tiesiogiai žmonės kalba ir kiek kontekstas yra svarbus tam tikrose situacijose.

Pasak garsaus antropologo Edward T. Hall, kuris sukūrė šią koncepciją:

- Plataus komunikacinio konteksto kultūroje pasakymai yra netiesioginiai, daugiau informacijos slypi tame, kas nepasakoma žodžiais.
- Siauro komunikacinio konteksto kultūrose pasakymai turi aiškią, tiesioginę reikšmę, už žodžių nieko nėra paslėpta

*Plataus konteksto komunikacija
komunikacija*

*Siauro konteksto
komunikacija*

Plataus komunikacinio konteksto kultūros: Afganistano, Afrikos, Arabų šalių, Brazilijos, Kinijos, Kanados prancūzų, Filipinų, Prancūzijos, Graikijos, Havajų, Vengrijos, Indijos, Indonezijos, Italijos, Airijos, Japonijos, Korėjos, Lotynų Amerikos, Nepalo, Pakistano, Persų, Portugalijos, Rusijos, Ispanijos, Tailando, Turkijos, pietinių JAV valstijų, Vietnamo, pietų ir vakarų slavų.

Siauro komunikacinio konteksto kultūros: Australijos, Olandijos, Kanados anglų, Anglijos, Suomijos, Vokietijos, Izraelio, Naujosios Zelandijos, Skandinavijos, Šveicarijos ir JAV.

Susitikimai su plataus ir siauro komunikacinio konteksto kultūromis

Be pageidaujamo komunikacijos būdo kultūros viduje, egzistuoja ir individualūs komunikaciniai parametrai, kuriems gali prireikti skirtingos kontekstinės informacijos. Pavyzdžiui, platus komunikacinis kontekstas, nepriklausomai nuo kultūros, yra būdingas šeimos susitikimuose, pokalbiuose ar vakarėliuose su draugais, brangiuose gurmanų restoranuose, restoranuose kaimynystėje su nuolatiniais klientais, studentų, gyvenančių studentų miesteliuose, bendravime ir pan. Šios žmonių grupės turi daug bendrų dalykų ir nereikia visko pasakyti eksplicitiškai, kad būtų suprantama. Žmogui iš šalies gali būti sunku suprasti plataus komunikacinio konteksto situaciją, nes jis neturi būtinos kontekstinės informacijos, todėl negali iš karto užmegzti santykių.

Siauro komunikacinio konteksto situacijas pašaliečiui gana lengva suprasti, nes komunikacinės situacijos kontekstas suteikia daug informacijos, kurios reikia norint suprasti situaciją ir į ją įsitraukti, todėl gana greitai galima užmegzti ryšius su žmonėmis. Siauro komunikacinio konteksto situacijos yra dideli oro uostai, tinkliniai prekybos centrai, kavinės, parduotuvės, sporto veikla, kurioje taisyklės yra aiškiai išdėstytos ir pan., kur aiškumas yra labai svarbus, ir nesitikima, kad žmonės turėtų interpretuoti ar atspėti pasakymų reikšmes.

Atminkite, kad kiekviena kultūra ir kiekviena situacija turi plataus ir siauro komunikacinio konteksto aspektus. Pavyzdžiui, tėvų ir mokytojų asociacija paprastai yra siauro komunikacinio konteksto aplinka: bet kuris iš tėvų gali prisijungti, susitikimų datos, kas yra prezidentas, kas bus aptariama susitikime ir t. t. yra viešai prieinama informacija, ir visiems aišku, kaip dalyvauti susitikimuose. Tačiau, jei tai yra mažas miestelis, tikėtina, kad visi tėvų ir mokytojų asociacijos nariai gerai pažįsta vieni kitus ir turi daug bendrų interesų. Jie gali „susitarti“ apie tai, kas turėtų būti aptarta ar kas turėtų vykti, net nekalbėdami apie tai, nes jie gali turėti nesąmoningų, neišreikštų vertybių, turinčių įtakos jų sprendimams. Kiti tėvai, atėję iš išorės, negali suprasti, kaip iš tikrųjų priimami sprendimai. Taigi tėvų ir mokytojų asociacija yra siauro komunikacinio konteksto

kultūra, tačiau turinti plataus komunikacinio konteksto aspektą, t. y. yra mažo miestelio bendruomenės dalis.

Trumpas vaizdo įrašas apie bendravimą plataus ir siauro komunikacinio konteksto kultūrose:

[*What Is The Difference Between a High-Context and Low-Context Culture?*](#)

Nesusipratimų, kurie gali kilti tarp Indijos ir Vakarų kultūrų, rinkinys:

[*Intercultural Communication: Misunderstandings*](#)

Į santykį vs. į užduotį orientuotos kultūros

Ar kada nors uždavėte sau šiuos klausimus?

- *Kodėl amerikiečiai ir britai retai atsako į klausimą „Kaip sekasi?“*
- *Kodėl indėnai beveik niekada nesako „ne“, jei paklausiate jų „Ar galite tai padaryti?“*
- *Kodėl korėjiečiai ir kinai noriai leidžia laiką su savo kolegomis ne darbe?*

Atsakymas slypi skirtume, kuris formuoja kiekvieną kultūrą – **į užduotį ar į santykį orientuotas požiūris**. Kai kurios kultūros vertina užduoties atlikimą, o kitoms ilgalaikiai santykiai su žmonėmis yra svarbesni nei užduotis, kurią turi atlikti.

Žinoma, nė viena šalis nepatenka į vieną ar kitą kraštutinumą. Paprastai jos esti kažkur viduryje, o kai kurios yra arčiau kraštutinių nei kitos. JAV, Kanada, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandai yra į užduotį

orientuotų kultūrų pavyzdžiai, o Indija, Kinija, Ispanija, Italija, Graikija – į santykius orientuotos.

Kas skiriasi?

Į užduotį orientuotos kultūros vertina atsidavimą užbaigti užduotį. Tai traktuojama kaip būdas parodyti pagarbą, profesionalumą, norą būti komandos dalimi. Jūs kuriate santykius rodydami, kad viską darote komandai. Bet koks proceso pertrūkis yra traktuojamas kaip blaškymas ir išsipareigojimo stoka, kuri neleidžia kurti prasmingų santykių.

Savo ruožtu, į santykį orientuotos kultūros leidžia įsiterpti kitiems žmonėms, nes nenori būti grubios ir įskaudinti kitus, neatsižvelgdamos į šių žmonių poreikius. Pašnekesiai apie dalykus, kurie visiškai nesusiję su užduotimi, yra būtini norint užmegzti santykius už darbo aplinkos ribų. Bendravimas yra didelė darbo dalis.

Į užduotį orientuota	Į santykį orientuota
Dėmesys darbo palengvinimui	Dėmesys interakcijos palengvinimui
Dėmesys struktūrai, vaidmenims ir užduotims	Dėmesys santykiams, gerovei ir motyvacijai
Prioritetas – pasiekti norimus rezultatus	Prioritetas – skatinti pozityvius santykius
Dėmesys tikslo siekimui	Dėmesys komandos nariams ir bendravimui
Griežtas tvarkaraščių ir planų sekimas, baudmės / paskatų sistema	Komunikacijos palengvinimas, kasdienė sąveika ir dažni komandos susitikimai

Tarpkultūrinė komunikacija: ar aš sutelkiu dėmesį į užduotį ar į santykį?

Tinkamo požiūrio pasirinkimas: atvejo analizė

Neseniai persikėlėte į naują šalį, nes ten radote geresnį darbą. Esate naujas mokyklos tėvų organizacijos narys, ateinančio susirinkimo metu ketinate prisistatyti. Naujoje mokykloje yra daug vaikų iš užsienio, tačiau nė vienas iš jų tėvų neįsitraukęs į tėvų organizacijos veiklą. Jūs turite daug idėjų, susijusių su popamokinės veiklos organizavimu, aktyviai dalyvavote ankstesnės savo vaikų mokyklos veikloje. Apsvarstykite šiuos klausimus:

- Ar šalis, į kurią persikėlėte, yra į užduotį ar į santykius orientuota? Ar tai skiriasi nuo jūsų kultūros?
- Kokią strategiją taikysite, siekdami, kad kiti tėvai ir mokyklos darbuotojai jus priimtų? Kaip jūsų strategiją paveiks kontekstas?
- Kaip pristatysite save kitiems tėvams?
- Kaip ketinate pristatyti savo idėjas apie popamokinę veiklą kitiems tėvams?

Kultūriniai skirtumai neverbalinėje komunikacijoje

Neverbalinės komunikacijos formos

Neverbalinė komunikacija gali būti įvairių formų. Siekiant efektyviai bendrauti su žmonėmis iš kitų kultūrų, labai svarbu ne tik suprasti, kas pasakyta, bet ir tai, ką išreiškia jų kūno kalba. Žemiau pateikiamos septynios neverbalinės komunikacijos formos ir konkretūs kultūriniai pavyzdžiai.

Akių kontaktas

Akių kontaktas visose kultūrose turi didelę reikšmę – svarbu, ar akių kontaktas įvyksta, kas tai daro, ir kaip ilgai trunka. Daugelyje Azijos kultūrų akių kontakto vengimas laikomas pagarbos ženklu. Tačiau Lotynų ir Šiaurės Amerikoje akių kontaktas yra svarbus, siekiant parodyti žmonių lygybę. Ganoje, jei mažas vaikas žiūri suaugusiajam į akis, tai laikoma nepaklusnumo išraiška.

Prisilietimas

Dauguma kultūrinių išraiškų parodomos per prisilietimus. Pavyzdžiui, Amerikoje tvirtas rankos paspaudimas laikomas tinkamu būdu pasisveikinti su nepažįstamuoju. Prancūzijoje įprasta pasisveikinant pabučiuoti žmogų į abu skruostus. Šiaurės Amerikoje paliesti vaiko galvą yra priimtina, tačiau Azijoje tai traktuojama labai netinkamu poelgiu, nes galva laikoma šventa kūno dalimi. Artimuosiuose Rytuose kairė ranka paprastai naudojama kūno higienai, todėl manoma, kad priimti dovanas ar sveikintis šia ranka yra labai nemandagu. Taip pat yra įvairių kultūrinių požiūrių į fizinį kontaktą tarp tos pačios ir priešingos lyties asmenų.

Gestai

Gestai gali turėti labai skirtingas reikšmes. Jungtinių Amerikos Valstijų asmenys naudoja „OK“ ženklą, norėdami pasakyti, kad su kažkuo sutinka,

kažkam pritaria. Japonijoje tas pats simbolis reiškia pinigus. Argentiniečiai, belgai, prancūzai ir portugalai naudoja šį simbolį norėdami pasakyti „nulis“ arba „nieko“. Kai kuriose Rytų Europos šalyse manoma, kad šis ženklas reiškia įžeidimą.

POTENTIALLY EMBARRASSING GESTURAL MIXUPS

U.S. Gesture	Other Interpretations
Waving good-bye	Come here (Japan)
Good luck sign	Boyfriend (Japan)
Screw you sign	I don't believe you (Uruguay)
OK sign	Money (Japan)
	Sex (Mexico) Homosexual (Ethiopia)
Slash across the throat	Lost job (Japan)

Source: From D. Archer, (1997), "Unspoken Diversity: Cultural Differences in Gestures, *Qualitative Sociology*, 20: 81.

Fizinė erdvė

Tankiai apgyvendintų šalių gyventojai įprastai turi daug mažesnę poreikį asmeninei erdvei nei šalių, kuriose populiacijos tankumas nėra didelis. Pavyzdžiui, japonai mažiau linkę reaguoti į atsitiktinį nepažįstamo žmogaus prisilietimą nei amerikiečiai. Mažesnis asmeninės erdvės poreikis taip pat būdingas tokioms šalims kaip Lotynų Amerika, o asmeninių pokalbių kontekste – Vidurio Rytuose.

Veido išraiškos

Mirktelėjimas yra veido išraiška, turinti ypač daug prasmų. Pavyzdžiui, Lotynų Amerikoje gestas dažnai laikomas romantišku ar seksualiu kvietimu. Jorubos žmonės Nigerijoje mirkteli savo vaikams, jei nori, kad šie išeitų iš kambario. Kinams šis gestas yra nemandagus.

Laikysena

Laikysena gali perteikti galios struktūras, nuostatas ir mandagumo lygį. Kūprinimasis Taivane laikomas nepagarba, o kitose pasaulio dalyse apie tai visai nebus galvojama. Amerikoje stovėjimas rankas susidėjus ant

klubų gali reikšti galios ar išdidumo demonstravimą, o Argentinoje – pyktį ar metamą iššūkį.

Daugelyje kultūrų bato pado (tai, kas laikoma nešvara) rodymas yra labai nepriimtinas. Todėl sėdėti užsikėlus vieną koją ant kitos kelio Arabų šalyse nerekomenduojama.

Animacinis vaizdo įrašas, paaiškinantis neverbalinį bendravimą su pavyzdžiais: [Neverbalinė komunikacija](#)

Įdomus straipsnis, kuriame pateikiami kultūrinės neverbalinės komunikacijos pavyzdžiai: [Neverbalinė komunikacija](#)

Kultūriniai skirtumai neverbalinėje komunikacijoje

Perskaitykite šią realaus gyvenimo istoriją apie dovanas. Kas būtų laikoma netinkama dovana jūsų kultūroje? Ar kada nors padarėte klaidų pasirinkdami dovaną žmogui iš kitos kultūros?

Dovanoti dovanas, atrodo, turėtų būti universalus būdas pamaloninti kitą žmogų, jei tik dovana yra tinkama. Vienas mano kolega, Nishehs, kartą bandė nustebinti mūsų vadovą Joe. Nishehs įteikė Joe gerai supakuotą dovaną jų pirmojo susitikimo metu. Joe buvo tikrai maloniai nustebęs, kai gavo Nishehs dovaną, bet jo šypsena greitai išnyko, kai ją išpakavo. Joe piktai paklausė: „Kodėl žalia?“ Šokiruotas ir netekęs amo Nishehs murmėjo: „O kuo blogai žalia skrybėlė?“

Nesusikalbėjimas įvyko dėl kultūrinių skirtumų tarp jų. Nishehs yra iš Indijos, o Joe – iš Kinijos. Kinų kalboje žalia skrybėlė reiškia, kad žmona turi romaną (Martin, Nakayama, 2010, p. 279).

Tarpkultūrinės komunikacijos principai

Rašytoja Anais Nin kartą pasakė: „mes matome dalykus ne tokius, kokie jie yra, o tokius, kokie esame mes patys“. Dažnai nė nesuvokiame filtro, per kurį matome pasaulį. Kartais užuot pastebėję tam tikrą elgesį ir sustoję pagalvoti, ką jis galėtų reikšti, mes iškart pereiname prie išvadų apie jo prasmę ir jaučiamės įžeisti. Bendravimas su kitų kultūrų žmonėmis yra daug naudingesnis, kai galime suprasti vienas kitą, užkirsti kelią konfliktams ir dalintis pasitikėjimu ir gera valia. Nors nėra vieno veiksmingo tarpkultūrinio bendravimo recepto, toliau rasite keletą pagrindinių principų. Jie padeda keistis prasminga ir aiškia informacija tarp skirtingų kultūrų taip, kad būtų išlaikyta abipusė pagarba ir sumažintas priešiškas.

1. Susitelkite į supratimą

- Klauskite atvirų klausimų;
- Nesmerkite;
- Nepulkite iškart reikšti nepritarimo;
- Atminkite, kad tai, kas iš pradžių buvo pateikta, iš tikrųjų gali būti netikra;
- Klausykitės kitų ir duokite jiems laiko papasakoti savo istorijas savu būdu ir savais žodžiais;
- Kai kuriems pirmiausia gali reikėti susikurti pasitikėjimo jausmą.

2. Pripažinkite ir gerbkite kultūrinius skirtumus, o ne menkinkite juos

- Domėkitės ir pripažinkite kultūrinius / etninius / rasinius skirtumus;

- Jei priimtina, paklauskite savo pašnekovo, ar yra kokių nors dalykų apie jo kultūrą / etninę kilmę / rasę, kuriuos, jo manymu, jūs turėtumėte žinoti;
- Paklauskite, ar jūsų pašnekovas norėtų ką nors sužinoti apie jūsų kultūrą, kad geriau suprastų jūsų požiūrį.

3. Sutelkite dėmesį į panašumus

- Darbas;
- Šeima;
- Laisvalaikio veiklos.

4. Elkitės su visais žmonėmis oriai ir pagarbiai

- Būkite atviri;
- Būkite paprasti;
- Kalbėkite mandagiai;
- Nesmerkite ir venkite daryti prielaidas.

Kurį iš efektyvaus tarpkultūrinio bendravimo principų, jūs jau taikote, ir ties kuriuo dar reikia gerokai padirbėti?

Paanalizuokite, kaip tapote tokie kompetentingi su pirmuoju, ir apgalvokite būdus, kaip galėtumėte patobulinti antrąjį.

BBC anglų kalbos mokomoji medžiaga apie kultūrinius skirtumus komunikacijoje: [Sužinokite apie kultūrinius skirtumus per 6 minutes](#)

Kaip kultūra lemia elgesį | Julien S. Bourrelle | TEDxTrondheim: [Kaip kultūra skatina elgesį](#)

Įdomus tinklaraščio straipsnis, kuriame pateikiami naudingi patarimai efektyviam tarpkultūriniam bendravimui: [Patarimai tarpkultūrinei komunikacijai](#)

Įdomus požiūris, kaip motyvuoti žmones suprasti, kad kitos kultūros yra skirtingos: [Ką išgelbėtumėte?](#)

Čia pristatomas įdomus tyrimas apie kultūros įtaką tėvų ir vaikų santykiams: [Kultūros vaidmuo tėvų ir mokytojų santykiuose](#)

Paprasti efektyvaus tarpkultūrinio bendravimo metodai

Koks yra tinkamas elgesys jūsų kultūroje, kai susiduriate su tokiomis situacijomis?

1. Atsiliepti telefonu per susitikimą (verslo, socialinį, formalų, neformalų).
2. Kalbėti su žmonėmis skirtinai dėl jų lyties, amžiaus, pareigų ir pan.
3. Pasakyti savo nuomonę per darbo ar tėvų susirinkimą.

Ar žinote kultūrų, turinčių kitokias elgesio normas?

Išbandykite: kitame tėvų susirinkime paklauskite 2 ar 3 tėvų iš kitų kultūrų apie jų kultūrines normas aprašytose situacijose.

3 temos kartojimas

Šioje „Tarpkultūrinio bendravimo principų“ temoje sužinojote apie glaudų kalbos, kultūros ir komunikacijos ryšį. Komunikacija labai priklauso nuo asmens gimtosios kultūros, o kultūra, kaip mes sužinojome, labai skiriasi įvairiais aspektais. Egzistuoja plataus ir siauro komunikacinio konteksto kultūros, taip pat į santykį arba į užduotį orientuotos. Remiantis šiais skirtumais, yra dar daugiau su kultūra susijusių komunikacijos stilių. Taikydami pagrindinius tarpkultūrinio bendravimo principus galime mėgautis gerais santykiais su žmonėmis iš kitų kultūrų ir užkirsti kelią konfliktams.

Nuoroda į 2 skyrių

Toliau į [2 skyrių](#) „Tėvų vaidmuo socialinėje įtrauktyje ir sanglaudoje“.

Jame rasite šias temas:

1 tema: EKM integracija: reikšmė ir nauda visuomenei

2 tema: Įvairovės privalumai vaikams

3 tema: Išankstinio nusistatymo ir rasizmo poveikis vaikams

4 tema: Iššūkiai, su kuriais susiduria EKM tėvai

5 tema: Mokymasis apie kitas švietimo sistemas

6 tema: Mokyklų veiklos, skirtos tarpkultūriniam ugdymui, rėmimas

Literatūros sąrašas ir paveikslėlių šaltiniai

Pilną literatūros sąrašą ir paveikslėlių šaltinius rasite pilnoje šio skyriaus versijoje svetainėje <http://parents4all.eu>.

